

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Direktiivin vähimmäisvaatimusten toteuttaminen on kansallisessa lainsäädännössä jo varsin pitkälle toteutettavissa olemassa olevaa sääntelyä soveltamalla. Nyt ehdotetut muutokset täydentävät olemassa olevaa lainsäädäntöä hyvin direktiivin vaatimuksia vastaaviksi.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

Asianomistajan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

Valtakunnansyyttäjän toimisto pitää ehdotettua uutta esitutkintalain 11 luvun 9 b §:ää käytännön lainsoveltajan työtä helpottavana ja toimintamalleja yhdenmukaistavana. Ehdotettu uusi 9b § täydentäisi esitutkintalain 11 luvun 9a §:n velvollisuuksia ja toisaalta myös toisi selkeästi esiin suojelutarpeen arviointiin liittyvät toimenpiteet, jotka nykyisellään ilmenevät esimerkiksi Istanbulin sopimuksesta, EU:n uhridirektiivistä sekä pohjimmiltaan niin kansallisesta perusoikeussäätelystä kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen soveltamiskäytännöstäkin.

Suojelutarpeen arvioinnin laajentaminen asianomistajasta riippuvaisiin tahoihin on nähtävissä oikeusturvaa parantavana ehdotuksena ja siten erittäin kannatettavana. On myös mahdollista, että suojelutarpeen arvioinnin laajentaminen asianomistajatahon ulkopuolelle lisää asianomistajan valmiutta osallistua rikosprosessiin, kun hän tuntee lähipiirinsä turvatuksi rikosprosessin aikana.

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

Ehdotettu uusi rikoslain 24 luvun 8b § henkilötiedon levittämisestä toisen terveyden vahingoittamista varten on lähtökohtaisesti kannatettava uudistus. Ehdotetun uuden kriminalisoinnin soveltamisessa on kuitenkin nähtävissä haasteita liittyen, paitsi korotettuun tahallisuusvaatimukseen, mutta myös lainkonkurrenssiin liittyen. Jatkovalmistelussa lienee mahdollista perustella säädöksen suhdetta rangaistavan teon yritykseen. Tarpeen lienee myös huomioida uuden kriminalisoinnin vaikutukset rikoslain 24 luvun 12 §:n syyteoikeutta koskevaan säädökseen.

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

Ehdotuksessa on huomioitava se, että riippuvaisessa asemassa olevan kuuleminen tulee olla tosiasiallisesti todistajan asemassa esitutkinnassa eli hänen kuulemisensa on tarpeen esitutkinnassa selvitettävien asioiden (esitutkintalaki 1 luku 2 §) todentamiseksi. Sinällään ehdotettu uusi säädös parantaa todistajien asemaa, koska heidän tarpeensa esimerkiksi esitutkinnassa tallennettuun kuulemiseen voidaan huomioida helpommin.

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

Ehdotetussa uudistuksessa on huomioitava se, että yhteystietojen välittäminen tapahtuu nimenomaisesti asianomistajan suostumuksella. Suostumus tulisi kirjata asianomistajan kuulustelukertomukseen epäselvyyksien välttämiseksi. Tämä edellyttäneen vähintäänkin esitutkintaviranomaisten ohjeistamista.

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

Ehdotus on erittäin kannatettava ja soveltuu hyvin yhdenvertaisuusvaltuutetun nykyiseen tehtäväkenttään. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tekemillä selvityksillä on mahdollista luoda valtakunnallisesti kattava tilannekuva, jota on mahdollista käyttää esimerkiksi rikosprosessiketjun toimijoiden koulutuksissa.

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

ei lausuttavaa

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

Mietinnössä ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamista siten, että seksuaalirikoksen uhreille tarkoitetut palvelut ovat maksuttomia. Ehdotus on kannatettava ja rikoksen uhrien asemaa parantava.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Suojelutarpeen arvioinnin osalta taloudelliset vaikutukset Syyttäjälaitokselle on arvioitu esityksen sivulla s. 185. Huomattavaa kuitenkin on, että suojelutarpeen arvioinnin laajentaminen asianomistajasta riippuvaisessa asemassa oleviin henkilöihin lisää syyttäjien työmäärää.

Uuden rikoslain 24 luvun 8b §:n aiheuttamat taloudelliset vaikutukset Syyttäjälaitokselle on arvioitu esityksen s. 186–187. Koska kyseessä on uusi kriminalisointi olisi toteutuneita taloudellisia vaikutuksia tärkeää seurata ja myös turvata mahdollisesti niiden aiheuttama lisäresurssi.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimintaan esityksellä voi olla taloudellisia vaikutuksia.

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

Ehdotettujen säädösten aiheuttamaa työllistävyyttä on arvioitu esityksessä ja onkin luonnollista, että uudet tehtävät ja uusi kriminalisointi vaikuttavat viranomaisten työmäärää lisäävästi. Huomioitava on myös viranomaisten kouluttamistarve ja koulutuksen tosiasiallisen järjestämisvastuun kohdentaminen. Koulutusten olisi järkevää olla toteutettuja viranomaisyhteistyössä, paitsi rajallisten resurssien vuoksi, myös siksi, että säädösten soveltamiskäytäntö muodostuisi yhdenmukaiseksi.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

ei lausuttavaa

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

ei lausuttavaa

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

ei lausuttavaa

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

Jakson 11 perusteella yhdenvertaisuutta ja perustuslakivaliokunnan kannanottoja on arvioitu osana työryhmän mietintöä yleisellä tasolla kattavasti.

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Osana työryhmän työskentelyä on arvioitu kattavasti ja perusteellisesti myös ns. lapsirauharikosta erilliskriminalisointina sekä väkivallan tekemistä lapsen nähden rangaistuksen koventamisperusteena (jakso 5.2).

Esityksen perusteella onkin tärkeää havaita se ero, milloin puute on lainsäädännössä ja milloin sen soveltamisessa (s. 178–179).

Rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaan pahoinpitelyyn on mahdollista syyllistyä väkivaltaa tekemättä vahingoittamalla toisen terveyttä. Tämä on mahdollista myös psyykkistä terveyttä vahingoittamalla. Nykyisen tutkimusnäytön valossa vanhempien välisen väkivallan todistaminen tiedostetaan lasta vahingoittavaksi. Se, että syy-yhteyden näyttäminen pahoinpitelyasiassa voi olla haastavaa väkivallan todistamisen ja psyykkisen terveyden vahingoittamisen välillä on kuitenkin tiedostettuna koulutuksella jossain määrin korjattava tila. Mikäli säädöksen valmistelua jatketaan, tulee siinä huomioida esityksessä mainitut seikat jo olemassa olevan lainsäädännön ja koulutuksen mahdollisuuksista sekä lapsen edun huomioon ottamisesta.

Mahdolliseen lapsirauhaa tai koventamisperustetta koskevaan säädösvalmisteluun tulisi varata ensin riittävät resurssit vaativan lapsirikostutkinnan kaikille rikosprosessiketjun toimijoille. Laskelmat mahdollisen uuden lapsirauhaa koskevan kriminalisoinnin ja koventamisperusteen huomattavista taloudellisista ja työmäärää lisäävistä vaikutuksista on kattavasti selvitetty esityksen sivulla 197.

Huomattavaa on myös se, että lapsiin kohdistuvat kiireellisesti käsiteltävät rikosasiat aiheuttavat yleensä heijastevaikutuksina muiden rikosasioiden käsittelyaikojen pidentymisen. Tällaisiin asioihin kuuluvat myös esimerkiksi aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset, joihin ei liity erityistä kiireellisyyssperustetta, jonka esimerkiksi pakkokeinot aiheuttavat.

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Ennen uutta sääntelyä tulisi selvittää huolellisesti jo olemassa olevat säännökset, mutta myös viranomaisten menettelyt ja ohjeistukset sekä mahdollisesti niihin liittyvät epäselvyydet ja -varmuudet. Tällainen on esimerkiksi usein esiin tuleva sosiaaliviranomaisten epätietoisuus oikeudesta ilmoittaa poliisille lähisuhdeväkivaltaepäilystä. Ensisijaisesti tulisi pyrkiä päivittämään jo olemassa olevaa ohjeistusta. Tulisi myös arvioida kriittisesti sitä, mikä voidaan toteuttaa ohjeistuksella tai koulutuksella uuden lainsäädännön sijaan rikosoikeuden ns. ultima ratio oppia kunnioittaen.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt valtakunnansyyttäjän toimistoa lausumaan työryhmän mietinnöstä liittyen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpanoon liittyvistä erikseen pyydettyjä kohdista.

Lähtökohtaisesti valtakunnansyyttäjän toimisto pitää työryhmämietinnössä esitettyjä direktiivin täytäntöönpanoon tähtääviä ehdotuksia kannatettavina ja hyvin perusteltuina.

Metsäpelto Leena
Syyttäjälaitos

Savurinne Heidi
Syyttäjälaitos